

A XI-a Conferință Națională multidisciplinară – cu participare internațională,
"Profesorul Dorin PAVEL – fondatorul hidroenergeticii românești",
SEBEȘ, 2011

PAȘII POETULUI ÎNTRE TĂCERE ȘI CUVÂNT. ESEU DESPRE LUCIAN BLAGA

Tatiana PANAITESCU, Maria Marta PANAITESCU

PAS DU POÈTE ENTRE SILENCE ET MOT. ESSAI SUR LUCIAN BLAGA

Lucien Blaga est revenu dans la conscience du public roumain et notamment des écrivains après la parution, en 1962 de deux livres de poésies, *Poemele luminii* et *Mirabila sămânță* (il faut y souligner: éditions posthumes). L'expressivité de son lyrisme, la sensibilité des images des rêveries cosmiques, le paroxysme de ses états d'âme ont livré aux poètes des générations 60 et 70 les clefs d'un renouvellement esthétique nécessaire après la période prolétcultiste. Certainement, au cours des apparitions des livres du poète de Lancrăm, le public de culture, y compris les enseignants dans leur démarche à la classe, ont compris l'envergure d'une synthèse littéraire et philosophique dans l'esprit de l'éthos roumain à l'époque d'entre les deux guerres.

*Lucian Blaga e mut ca o lebădă.
În țara lui, zăpada ființei ține loc de cuvânt.*

(Lucian Blaga – Autoportret)

În acest eseu, prin care se încearcă apropierea de câteva din conceptele cheie ale poeziei lui Lucian Blaga, se poate afirma că proiecția autobiografică a definit trecerea acestui scriitor de la înțelegerea întunericului în contrast cu lumina și de la oficierea tăcerii, la cuvântul aforismelor. Mut ca o lebădă s-a simțit Lucian Blaga mult timp, obstacolul în fața cuvântului fiind pentru el nu o neputință

organică sau semn al unei insuficiențe cognitive, ci însăși cenazura pe care Marele Anonim (Creatorul) i-a așezat-o în fața lui pentru ca mai târziu el să se definească pe plan artistic.

Între rostirea cotidiană, funcțională, și cuvântul întemeietor, copilul Blaga a presimțit o prăpastie peste care nu se putea trece decât după experiența tăcerii în fața miracolelor vădite clipă de clipă.

De copilărie se leagă sentimentul de beatitudine pe care îl încerca atunci când se scălda în baia de semințe strălucitoare, izvor al tinereții fără bătrânețe, metaforă concretă a creației (*Mirabila sămânță*). Tăcerea a fost climatul prielnic pentru decantarea cuvintelor uimite în definirea curcubeului care după ploaie își bea frumusețea și neființa.

Lucian Blaga face parte din categoria poezilor pentru care tensiunea dintre cuvânt și tăcere reclamă o combustie nemaicunoscută. Refuzând să fie un versificator, respingând retorica de tip clasicist sau romantic, scriitorul din Lančrăm se alătură astfel lui Th. Gautier, Baudelaire, Rimbaud, E. A. Poe, Mallarmé, Eminescu, Macedonski, Arghezi, Bacovia, Ion Barbu, pentru a oficia tăcerea astfel încât atenția sa să discearnă ceea ce se petrece în matca sângelui, în destăinuirile lui ancestrale, în subconștientul colectiv, vis, reverie, viziuni, iluminări și inițieri neașteptate:

*În somn sângele meu
Se trage din mine ca un val
Înapoi în părinți.*

(Somn)

Pentru Lucian Blaga, schimbul de taine cu strămoșii are loc în beznă atunci când îi pare că se lovesc de geamuri razele de lună.

Poveștile sângelui uitate demult încarcă eul liric, tumult de elan cosmic:

*O, vreau să joc cum niciodată n-am jucat,
Să nu se simtă Dumnezeu
În mine un rob în temniță-încătușat
Pământule, dă-mi aripi,
Săgeată vreau să fiu, să spintec
Nemărginirea
Să nu mai văd în preajmă decât cer
Și cer sub mine.*

(Vreau să joc !)

În aceeași ordine de idei, poezia iubirii, din perioada de tinerețe, se configurează în expresii lirice, comparabile celor din poemul Faust, respectiv din Noaptea Valpurgiei.

Între cuvântul care numește în mod limitativ lucrurile și tăcerea care protejează misterul, spre a face activ în subconștientul artistic, există o legătură înnăscută:

*De ce mai adus în lumină, mamă,
De ce m-ai adus ?*

Lumen-luminis, lume-lumină, lumiră (poate și a se mira) reprezintă o pleoră de cuvinte care iradiază în artele poetice blagiene. Scriitorul reprezintă lumea prin metafore simbolice (aproape ca Baudelaire care în sonetul *Corespondențe* explicita sintagma *pădure de simboluri*). Dimensiunile magice, necunoscutul, metaforele revelatoare construiesc spațiul gândirii luciferice în opoziție cu acela al cunoașterii paradisiace, prin concepte clare, bine definite:

*Și întocmai cum cu razele ei albe luna
Nu micșorează, ci, tremurătoare,
Mărește și mai tare taina nopții,
Așa îmbogățesc și eu întunecata zare
Cu largi flori de sfânt mister,
Și tot ce-i neînțeles
Se schimbă-n neînțelesuri și mai mari.*

(Eu nu strivesc corola de minuni a lumii)

În celebra sa Artă poetică (*Eu nu strivesc corola de minuni a lumii*), Lucian Blaga confirmă responsabilitatea creatorului liric față de funcția modelatoare a cuvintelor atât în interiorul propriului său destin, cât și în perspectiva existenței plenare. Pentru el, cuvintele pot să mutileze prin definire clară realitatea sau să intensifice miracole latente. Cunoscuta poezie anunță tema cenzurii transcendente asumate de scriitorul din Lančrăm în acel bocet existențial adresat mamei care l-a adus în lumină și implicit nu l-a lăsat în sfera cunoașterii luciferice pentru ca în ipostază de increat să sporească a lumii taină (motivul increatului a cunoscut prin interbelicul Ion Barbu o spectaculoasă abordare lirică, pentru ca, ulterior, Nichita Stănescu să-l definească într-o nouă perspectivă; în fapt, acest concept trimite în mod evident la cele două poeme eminesciene, *Scrisoarea I* și *Rugăciunea unui dac*, confirmând teza potrivit căreia Eminescu este pentru fiecare poet

reprezentativ al secolului 20 un adevărat etimon spiritual, Blaga nu face excepție de la această ipostază.

Filozofia personală a poetului și autorului de aforisme, axată pe conceptele cheie tăcere, cuvânt, trecere, lumină, foc, sânge, zăpadă, curcubeu, taină nepătruns, ascuns, strămoși, sat, sămânță, paradis, înger, marele anonim – dinamizează fiecare etapă creatoare a scriitorului și conferă unitate creației sale ca sistem întemeiat pe viziunea expresionistă, valorificarea originală a miturilor autohtone, înnoire prozodică și definire ca personalitate artistică de tip stihial. Poezia, aforismele, dramaturgia, proza autobiografică, romanul (Luntrea lui Caron), trilogiile filozofice și eseurile, operele de traducător, sunt o confirmare în acest sens.

Dinspre accentele mitice în spirit autohton, Lucian Blaga se deplasează înspre un mare model liric al epicii sale, Rainer Maria Rilke, al cărui misticism cosmic menținea poezia în sfera sacerdotală.

Eul liric blagian stabilește o conexiune între neființa pe care o bea curcubeul și tăcerea copilului de altădată ori retragerea nocturnă a omului pentru ca în somn să facă schimb de Taine cu strămoșii.

Sufletul satului reprezintă matricea păstrătoare a unor esențe inefabile, izvoditoare nu numai de doine și eresuri, ci și de o autentică presimțire a paradisiului. Poetul care-și așteaptă seara lângă o căpiță de fân, în preajma unui podmol de lut, cu auzul treaz pentru a asculta în iarbă tresărirea panică a unor iezi, inițiază un ritual de cunoaștere destinat iubitei copilăroase (un fel de corespondent al Florii albastre eminesciene).

*Copilo, puneți mâinile pe genunchii mei,
Eu cred că veșnicia s-a născut la sat.
Aici orice gând e mai încet,
Și inima-ți zvâcnește mai rar,
Ca și când nu ți-ar bate în piept
Ci adânc în pământ undeva.
Aici se vindecă setea de mântuire
Și dacă ți-ai sângerat picioarele
Te așezi pe un podmol de lut.
Uite, e seară.
Sufletul satului fâlfâie pe lângă noi
Ca un miros sfios de iarbă tăiată,
Ca o cădere de fum din streșini de paie,
Ca un joc de iezi pe morminte înalte.*

(Sufletul satului)

Fiorul veșniciei polarizează o bucurie irațională, trăire a misterului, atmosfera serii bucolice și intuiția copilăriei care se întoarce, revine ritmic.

Scenariul iubirii ingenuă, contemplarea serii în contextul unui spațiu mioritic, declanșează sublimul pentru care noi românii am inventat conceptul spiritual și afectiv de dor, dominant în poezia populară, și intensificat în lirica lui Eminescu prin celebra sintagmă, Suferință, tu, dureros de dulce. Astfel, satul care poartă în numele său sunetele lacrimii – Lancrăm – reprezintă mediul germinativ al unui destin poetic, frământat de dorul doinelor, al colindelor neschimbate, ritualice, încă vii în atenția culegătorilor de folclor Tiberiu Brediceanu, Bela Bartok.

Asemenea lui Adam, prototipul biblic al poetului, Blaga se autoipostiază:

*Stăpâne, ia-mi lacrimile, vederea,
Ori dacă-ți stă-n puțință
Împăienjenește-mi ochii
Cu un giulgiu
Să nu mai văd
Nici flori, nici cer, nici zâmbete.....
Căci vezi – lumina lor mă doare
Și-atunci – Milostivul într-o clipă de îndurare
Îi dete lacrimile.*

(Adam)

Tăcerea complice revelațiilor despre divinitate sau numai despre un destin cu o încărcătură afectivă și temporală de tip arhaic, constituie forme de celebrare a condiției omului creator, precum Noe sau Meșterul Manole, personaje de dramă expresionistă. Iar respectarea cenzurii transcendente și concepția sofianică potrivit căreia transcendentul coboară în immanent, se impun ca legi etice responsabile de revenirea omului la o lume a înțeleșurilor primordiale a armoniilor sinergice.

Poezii precum *Nu sunt singur, Johan Sebastian Bach, Cântec pentru anul 2000*, confirmă într-un limbaj epurat de efecte stilistice o liniște olimpiană, semn al decantării spirituale, care l-a definit pe Blaga în ultima parte a creativității sale lirice.

Mentor spiritual al Cercului de la Sibiu, el se raportează la celebrul burg medieval ca în cadențele unui epitafor:

Lângă Sibiu, lângă Sibiu, prin lunci,

*Numai stejarii vor mai fi și-atunci
Mai aminti-mă-va un trecător
Vreunui străin sub ceasul lor ?
Nu cred să mă vestească cineva
Căci basmul ar începe așa:
Pe aici umbla și el și se-ntorcea mereu
Contemporan cu fluturii, cu Dumnezeu.*

(Cântec pentru anul 2000)

BIBLIOGRAFIE

- [1] Blaga, L., *Poezii*. Editura Minerva, București 1981, Ediție îngrijită de Dorli Blaga.
- [2] Blaga, L., *Încercări filosofice*. Editura Facla 1977, Ediție îngrijită și bibliografie de Anton Ilica.
- [3] Rusu, L., *De la Eminescu la Lucian Blaga*. Editura Cartea Românească, București, 1981.
- [4] Negrici, E., *Iluziile literaturii române*. Editura Cartea Românească, București, 2008.

Prof. Tatiana PANAITESCU,
membru al Uniunii Scriitorilor din România
e-mail: tatiana.panaitescu@yahoo.com

Stud. Maria Marta PANAITESCU,
Facultatea de Jurnalism
e-mail: maria.panaitescu@yahoo.com